

IVADAS

Pirmasis m. e. tūkstantmetis yra baltų genčių konsolidacijos metas. Ypač svarbus šio laikotarpio vidurys, kai IV a. pabaigoje prasidėjęs Didysis tautų kraustymasis išjudino iš apgyventų vietų daugelį Europos tautų ir genčių, o jo atgarsiai atsirito iki „tokios tolimos“ Rytų Europos „provincijos“ kaip Baltijos jūros pakrantės.

Didžiojo tautų kraustymosi laikotarpis (IV—VII a.) dar mažai ištirtas. Labai trūksta duomenų to meto piliakalnių kultūriniais sluoksniais pažinti, beveik neturime medžiagos iš atviro tipo gyvenviečių, nepakankamai pažįstame įvairių Lietuvos regionų pilkapynus ir kapinynus.

1977—1984 m. Istorijos institutas tyrinėjo vidurinio geležies amžiaus pirmosios pusės (V—VI a.) Plinkaigalio, Kėdainių raj., Krakūių apyl., kapinyną. Tai vienas didžiausių Lietuvoje ir pirmasis iki galo ištirtas kapinynas, kurio 90% kapų datuojama V—VI amžiumi. Jis laikytinas etaloniniu to laikotarpio vidurio Lietuvos paminklu. Plinkaigalio kapinynas davė naujos informacijos ne tik dvasinei ir materialinei V—VI a. vidurio Lietuvos gyventojų kultūrai pažinti, bet yra ir neįkainojamas lobis dėl antropologinės medžiagos. Remiantis ja, knygoje aptariamas V—VI a. gyventojų fizinis tipas, paleodemografija, paleopatologija ir odontologija. Šių skyrių autoriai yra Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto dekanas gamtos m. habil. dr. prof. Gintautas Česnys, to paties fakulteto Stomatologijos klinikos vedėja gamtos m. habil. dr. prof. Irena Balčiūnienė bei Anatomijos, histologijos ir antropologijos katedros vyr. dėst. medicinos m. dr. Rimantas Jankauskas. Kapinyno archeologiniai tyrinėjimai dar papildomi humanitarinių m. dr. Jono Stankaus jau išėjusiu straipsniu apie Plinkaigalio kapinyne rastų geležinių darbo įrankių ir ginklų metalografinio tyrimo duomenis [Stankus J., 1986].

Atsakomybė visų pirma sau ir kolegoms, pasitikėjusiems manimi, įpareigojo nedrąsiai pradėti pirmąjį savarankiško darbo sezoną 1978 metais. Kartu reikėjo tęsti 1977 m. Kultūros ministerijos Mokslinės metodinės kultūros paminklų apsaugos tarybos žvalgomosios ekspedicijos darbą*. Dabar, kai kapinynas ištirtas, supratau, kad sėkmingiausia ekspedicija yra ne ta, kurioje kiekvienas daro ko prašomas, bet ta, kur vi-

soks, net ir neįdomiausias darbas atliekamas sąžiningai, kruopščiai. Šiam tikslui pasiekti reikalingas visiškas ekspedicijos dalyvių tarpusavio supratimas ir draugystė. Per septynis tyrinėjimo sezonus ekspedicijoje dirbo daugelis skirtingo amžiaus, įvairaus būdo žmonių. Jaučiuosi skolingas ištikimiams savo pagalbininkams Krakūių M. Katkaus vidurinės mokyklos moksleiviams, diena iš dienos, metai iš metųėjusiems į nelengvą ir anaipol ne visada įdomų darbą. Visų pirma noriu paminėti Virginiją Barščiūtę, Audrą Čiužaitę, brolių ir seserį Viktorą bei Ritą Dalbokus, Almą Liubinaitę, Leną Lukoševičiūtę, Arvydą Daugnorą, Alfredą Šeškauską, Arvydą Lazauską ir daugelį kitų Krakūių, Pašušvio, Plinkaigalio, Paskerdūmio, Rezgių kaimo vaikų, petis petin dirbusių Plinkaigalio kapinyną tyrinėjusioje ekspedicijoje. Nors jų gyvenimo kelias galbūt niekada nesusieis su archeologija, tačiau tikiuosi, jog ekspedicijos draugystės jausmas, kuri stengiausi ugdyti, liko jų atmintyje ir širdyje, kaip ir manojoje.

Esu nuoširdžiai dėkingas Kėdainių rajono kultūros paminklų apsaugos vyr. metodininkei Violetai Berlėtaitei, ant kurios pečių kiekvienais metais gulė ekspedicijos organizaciniai rūpesčiai. Geru žodžiu noriu paminėti kolegę Iloną Vaškevičiūtę, dirbusią 1980—1982 m., taip pat ekspedicijos dailininkę braižytoją Danutę Kazakevičienę. Visus šiuos metus ji ištvermingai pakėlė ne tik braižybos lentos svorį, bet dažnai talkino ir su kastuvu rankose. Noriu taip pat padėkoti knygos iliustratorei dailininkei Skaidrutei Žeizytei bei fotografui Kazimierui Vainorui, savo talentu prisidėjusiems prie leidinio iliustravimo.

Už kritines pastabas ačiū tariau Archeologijos skyriaus vyr. moksl. bendradarbiui humanitarinių m. dr. Adolfui Tautavičiui, kitiems kolegoms, škaičiusiems rankraštį ir geranoriškais patarimais labai padėjusiems.

Apskritai dėkoju visiems, kas bent kiek prisidėjo prie unikalios ir išpūdingo Plinkaigalio kapinyno išsaugojimo, o vėliau — ir jo tyrimo.

* 1977 m. ekspedicijai vadovavo dabartinis Vilniaus pedagoginio universiteto prorektorius humanitarinių m. dr. doc. Eugenijus Jovaiša.